

BALTIAN MUUTOKSEN VUODET

Teuvo Aro

Baltian maat ovat liittymässä EU:hun ensi vuoden aikana. Viro, Latvia ja Liettua itsenäistyivät vuonna 1991. Niiden uusi itsenäisyys on pari vuotta AX:n ikää pidempi. AX-Suunnittelu on ollut monessa mukana Baltian maiden hakiessa uutta suuntaansa. Muutamia poimintoja matkan varrelta.

Baltian maiden itsenäistyttyä maiden energihuollon varmistaminen ja energiankäytön tehostaminen olivat monia vuosia kiinnostuksen kohteena. Samoin rakennuskannan korjausrakentaminen oli heti alusta lähtien eräitä ykkösasioita. Päätieverkon uusiminen ei myöskään ole jäänyt vähälle. Kaikki Baltian maat tulevat EU:n jäseneksi vuonna 2004. Viime vuosien suurponnistus on ollut maiden lainsäädännön yhdenmukaistaminen EU-vaatimusten mukaiseksi. Ympäristöasiat ovat EU-jäsenyyden lähestyessä entistäkin ajankohtaisempia. Kaikkia näitä asioita maat ovat joutuneet viemään eteenpäin vaikeassa taloudellisessa ja sosiaalisessa tilanteessa.

Teollisuudesta palveluihin

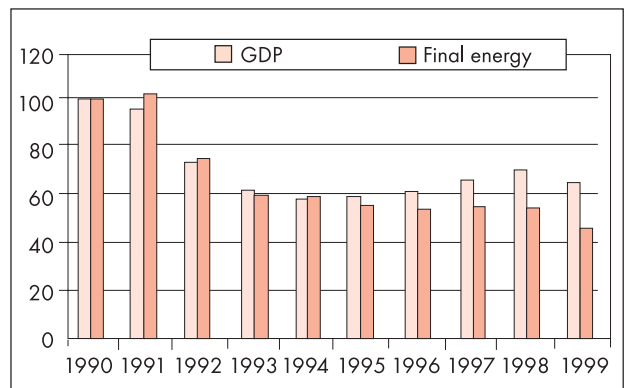
Heti itsenäistymisen jälkeen Baltian maiden teollisuustuotanto romahti. Neuvostoaikaisella teollisuudella ei ollut elämisen edellytyksiä. Erityisesti paljon energiakuluttava teollisuus koki kovia. Sittemmin tapahtunut elpymistä, jota on vauhdittanut edulliset työvoimakustannukset. Jos teollisuus romahti, niin vastaavasti nousuun lähti kauppa ja palvelualat, jotka Neuvostoaikana olivat huonoissa kantimissa. Kerrostalorakentaminen pysähtyi miltei kokonaan uuden itsenäisyyden jälkeen. Sen sijaan pientalorakentaminen lähti kasvuun, samoin kuin kauppa- ja toimitilarakentaminen. Latvian muutoksista, taulukko 1.

	1990	1995	2000
BKT	100	100	100
Maa-, metsä- ja kalatalous	22	11	4
Teollisuus, sis. energian energian, kaasun ja veden jakelun	36	28	22
Rakentaminen	10	5	4
Palvelut	32	56	70

Taulukko 1. Latvian kansantuotteen jakauma sektoreittain, %

Energiankäytön hyötysuhteet parantuneet

AX-Suunnittelu on ollut mukana monissa hankkeissa, joissa on pyritty edistämään energian käytön ja tuotannon tehokkuutta Baltian maissa. 1990-luvun alussa energian loppukäyttö supistui kuihtuvan talouden mukana. Kehitys ei ollut aitoa tehostumista. Kun taloudet saivat lujaa maata jalkojensa alle alkoi tapahtua myös todellista energiankäytön tehostumista. Energiankulutus aleni suhteessa BKT:hen tai kasvoi hitaammin kuin BKT. Kuvassa 1 on kuvattu Liettuan tilannetta, mutta suunta oli sama kaikissa Baltian maissa.

Kuva 1. BKT ja energiankäytön suhteelliset muutokset Liettuaissa.

Liettuaissa ja Virossa on omat erityiset energiantuotannon ongelmansa. Virossa ongelmana on ilmansaasteita aiheuttavan palavan kiven poltto ja Liettuaissa Ignalinan ydinvoimalaitoksen sulkeminen. Palavavasta kivistä luopuminen ja Ignalinnan sulkeminen vaikuttavat suuresti maiden energihuoltoon. Korvaavia energialähteitä on pyritty löytämään maakaasusta ja biopolttoaineista. Muutoksiin liittyen on jo tehty ja tullaan tekemään monia selvityksiä ja kansainväliset rahoituslaitokset ovat varanneet rahoitusta muutosten toteuttamiseen.

Asuntokanta ongelma

Asuinrakennusten energian ja vedenkulutuksessa on saavutettu huimaa parannusta. Esimerkiksi Virossa kerrostalojen ominaislämmönkulutukset ovat jo suomalaisella tasolla tai sen alapuolella. Vedenkulutus on jo alle suomalaisen tason. Näihin tuloksiin on päästy ei niinkään kovin paljon rakennusten kuntoa kohentamalla kuin rakennus- ja asuntokohtaisella lämmön ja vedenmittauksella. Hyvillä tuloksilla on myös

varjopuolensa. Monet rakennukset ovat liian kylmiä ja asukkaalleen epäterveellisiä. Ongelma on suurin isojen kaupunkien ulkopuolella, jossa talousahdinko on suurin, mutta esimerkiksi Vilnassa viime talven sisälämpötilat pyörivät 15-19 °C:ssa.

Mistä apua?

Raha, sitä maat tarvitsevat ongelmiansa ratkaisuun. EU:hun liittymisestä odotetaan paljon. Se on poikinut useita konsultti-hankkeita, joissa suomalaisetkin ovat mukana, ja rahaa myös investointeihin. Niin kauan kuin palkkataso on selvästi EU:n keskitason alapuolella, tämä on houkutin työvoimavaltaisen tuotannon siirtymiseen Baltian maihin. Kaiken lähtökohta on kuitenkin oma yritteliäisyys ja muutoshalukkuus. Tässä suhteessa maat ovat siirtymävaiheessa: Maat ovat sekoitus pohjoismaista hyvinvointivaltiota ja uskoa pelkistettyyn kapitalismiin ja taustalla kummittelee vielä neuvostoaikainen jähmeys ja byrokraattisuus.

Yksi rahoituslähde saattaa on maailmanlaajuinen kasvihuonekaasujen torjunta. Yhtenä keinona kasvihuonekaasujen tor-

junnassa on päästökauppa. Yksikkönä päästökaupassa on CO₂- tonni. Useimpien nykyarvojen mukaan CO₂- tonnin hinta olisi suuruusluokassa 5 €/tonni, korkeampiakin hinta-arvioita on esitetty. Baltian mailla on romahtaneen energiankulutuksensa takia paljon CO₂- tonneja myytävänä. Vähentämällä yhden öljytonnin kulutustaan voisi siitä saada markkinoilla noin 15 €. Maakohtaisesti kysymyksessä on vähintäänkin kymmenien miljoonien eurojen markkinat.

AX ja Baltian maat

Kymmenen toimintavuotemme aikana olemme toteuttaneet lukuisia hankkeita Baltian maissa ja olemme perustaneet yhteisyrityksen Viroon. Näistä hankkeista on ollut juttuja vuosien varrella tämänkin lehden palstoilla. Moni asia näissä maissa vaatii muutosta ja parannusta. Jos EU-jäsenyys pistää vauhtia muutokseen, luo se Suomen lähialueille mukavat lähimarkkinat, joista hyötyvät tietenkin Baltian maiden lisäksi myös suomalaiset kasvavien markkinoiden ja naapureiden sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien vähenemisen myötä.